

Замислите да сте осуђени за злочин и послати да одлежите пет година. Међутим, у тренутку када сте готово завршили са служењем казне, суд одлучи да првобитна пресуда није била довољно оштра и пошаље вас натраг у затвор на још 12 година.

Обично мислите да се такве кошмарне ствари догађају једино у тоталитарним режимима. Ипак, то се десило прошле недеље у Међународном кривичном суду за бившу Југославију у Хагу, суду кога његови поборници славе као узор међународне правде.

Жртва хашког кафкијанског типа „правде“ био је Веселин Шљиванчанин, бивши официр ЈНА, који је првобитно осуђен у септембру 2007. за „помагање и подржавање мучења“ током рата за отцепљење Хрватске од југословенске федерације 1991. године. У време изрицања пресуде, Шљиванчанин је већ провео у хашком притвору више од четири године. Пуштен је крајем 2007. године, до окончања жалбеног процеса. Али, Жалбено веће Хашког трибунала преиначило је првобитну пресуду и казну са пет година повећало на 17, истовремено одбацујући све жалбе поднете од стране Шљиванчанина и Милета Мркшића, оптуженог у истом случају.

Одлука Жалбеног већа није била заснована на било каквим новим чињеницама. Никакви свежи докази нису изнети на светлост дана како би довели у питање првобитну пресуду. Судије Жалбеног већа саме су приметиле да пресуда из 2007 „није оманула у погледу чињеничних налаза“. И поред тога, већина њих (двоје од пет судија било је против) сложила се са тужиоцем да је „затворска казна од пет година неразумна и да не одражава адекватно степен тежине злочина који му се стављају на терет“. [\[1\]](#)

Хашки суд дао је два кључна разлога за нову казну. Прво, сматрао је да је Шљиванчанин у првостепеној пресуди погрешно особођен оптужбе за помагање и подржавање убиства. На основу ничег другог до записника свог сопственог суђења у коме га је

ослободио ове оптужбе, Хашки суд сада га је прогласио кривим. Друго, речено је да је казна од пет година која је досуђена 2007. – за помагање и подржавање мучења – морала бити преиначена зато што није било јасно да ли су судије у довољној мери узеле у обзир патње жртава и њихових породица. Оба ова квази-аргумента више откривају о манама трибунала него о кривици Шљиванчанина.

□ „Болнички масакр“

Случај Шљиванчанина тиче се догађаја који се често – сензационалистички и погрешно – назива вуковарским „болничким масакром“. Човек просто може да га замисли како хара кроз ходнике нападајући лекаре и пацијенте. Током година, то је оно што су многи новинари и коментатори и замишљали. Тим Џуда из „Обзервера“, на пример, описао је како су „команданти југословенске војске упали у болницу и извукли напоље 200 рањеника и припадника болничког особља... премлатали их и побили.“ [\[2\]](#) У „Телеграфу“, Џулијус Страус написао је да су српске снаге „истерале скоро 300 рањеника из болнице и погубиле их“

[\[3\]](#)

Овакви „извештаји“ веома мало говоре о ономе што се заиста десило те 1991.

Након дуготрајних борби, хрватске снаге предале су град Вуковар Југословенској народној армији 18. новембра 1991. године. ЈНА је ратне заробљенике одвела у оближње село Овчару и задржала их тамо преко ноћи, а затим пребацила у заробљенички логор у Сремској Митровици у Србији, где су држани ради организовања размене заробљеника са Хрватском.

Међутим, неки хрватски борци склонили су се у градску болницу, рачунајући да ће бити евакуисани заједно са цивилима и стићи на хрватску територију. Двеста мушкараца и две жене, за које је постојала сумња да су непријатељки борци, ЈНА је заробила 20. новембра и одвела у локалну касарну. Супротно ономе што је често тврђено у медијским извештајима након овог догађаја, то нису били цивили заробљени под изговором да су у питању војници. И сам Хашки суд прихвата да „докази указују да су већином, уколико не и сви, били припадници хрватских војних формација које су се бориле на вуковарском ратишту.“ [\[4\]](#)

Очигледно је да је првобитно намеравао да се и они пошаљу у Сремску Митровицу као и претходна група заробљеника. Међутим, српске паравојне снаге и локална

територијална одбрана желели су одмазду. Локалне цивилне српске власти – влада формирана на брзину као реакција на хрватски националистички режим – такође нису биле срећне што се заробљеници пребацују изван области. Уместо тога, затвореници су послати у Овчару, као и претходног дана.

Тамо, ратни заробљеници били су тешко претучени од стране локалне територијалне одбране и паравојске. Напори војне полиције ЈНА, која је била послата да чува затворенике, да их заштити од малтретирања, били су, како трибунал сматра, „недовољни и неуверљиви“. Те вечери, Мркшић је наредио повлачење трупа ЈНА из Овчаре. Тиме су затвореници остављени на милост и немилост територијалној одбрани и паравојним снагама, који су затим спровели жељену одмазду и масакрирали их.

Ни Шљиванчанин нити Мркшић нису наредили, учествовали, нити уопште били присутни приликом убијања затвореника. Оптужба за помагање и подржавање убиства – од које је Шљиванчанин ослобођен 2007., а за шта Хаг сада обојицу сматра кривим - заснива се на чињеници да је Мркшић наредио повлачење снага ЈНА из Овчаре, а да се Шљиванчанин није оглушио о ту наредбу. Приликом продужења казне Шљиванчанину, Жалбено веће саопштило је да „иако он више није имао *de jure* надлежност над војном полицијом распоређеном у Овчари, могао је да их обавести да је Мркшићево наређење у супротности са обавезујућим законима и обичајима рата да се ратни заробљеници морају штитити.“ [\[5\]](#)

Треба нагласити да ова значајна одлука није заснована на било каквим новим информацијама или доказима, већ само на поновном читању записника са суђења из 2007., када је Шљиванчанин ослобођен оптужбе за помагање и подржавање убиства. Као што је приметио један од жалбених судија који је био против ове одлуке, Фаусто Покар, Жалбено веће донело је „пресуду засновану на првостепеним судским списима, без саслушања сведока или извођења доказа, што су фактори који могу да буду веома важни у оцени кредибилитета сведока.“ Подсећајући на „недооследност“ и „променљиву правду“ Жалбеног већа у прошлости, Покар је такође оспорио и надлежност већа да уводи нове или теже осуде.

Анд्रेसија Ваз, судија који је такође био против, отишао је још даље, нагласивши да је нова пресуда донета на основу „претпоставки о томе шта је Шљиванчанин могао или требало да уради како би спречио злочине.“ Заправо, одлука Жалбеног већа почива на уверењу да је Шљиванчанин и могао и требало да учини нешто након што је сазнао за одлуку о повлачењу војне полиције из Овчаре, мада није утврђено ни када је он сазнао за њу. Жалећи се на „недостатак прецизности“ и непостојање „јасних доказа“, Ваз је

довео у сумњу уверење да је Шљиванчанин уопште имао прилику или начин да спречи убиства, и закључио да је тужилашво „далеко од тога да је успело да елиминише сваку сумњу“ у погледу његове кривице. [\[6\]](#)

Жалбено веће је значајно повећало казну Шљиванчанину упркос примедбама једног од својих судија да оно за то нема овлашћење. А једно од главних оправдања за ову одлуку јесте да је Шљиванчанин починио злочин нечињења, за који је претходно ослобођен, тако што није успео да спречи убиства извршена у његовом одсуству од стране људи који нису били под његовом командом. Као што је казао судија Ваз, ова одлука представља кршење „основног принципа кривичног права“ да „тамо где постоји сумња, осуде не може бити“.

Хијерархија патње

Оптужба по којој је Шљиванчанин проглашен кривим 2007. такође је била за злочин нечињења: помагање и подржавање мучења тиме што се није постарао да затвореници буду заштићени од злостављања од стране територијалне одбране и паравојске, у време док су снаге ЈНА још увек биле у Овчари.

У извештајима медија поводом прошлонедељне пресуде често је помињано како је јавно мњење у Хрватској било врло незадовољно првостепеном казном од пет година као сувише благом. [\[7\]](#) Да је Жалбено веће тога било свесно показало је приликом давања објашњења због чега је било потребно казну сада утростручити, којом приликом је наглашено да није извесно да је првостепена пресуда „узела у обзир последице мучења на жртве и њихове породице, као и у којој мери је обраћена пажња на осећања затвореника поводом одређивања казне Шљиванчанину“. [\[8\]](#)

Овај аргумент је толико сумњив да је то невероватно. Прво, очигледно је да је првостепена пресуда узела у обзир патњу жртава – наглашавајући, рецимо, како су „блиски чланови породица остали без својих најдражих. У готово свим случајевима, патња и бол због трагедије били су још и појачани осећајем неизвесности у погледу судбине која је погодила ове жртве.“ [\[9\]](#) Према Жалбеном већу, овај исказ са суђења из 2007. није у пуној мери узео у обзир патње жртава. Очигледно, „одговарајући“ ниво обзира могао је једино да доведе до казне од 17 година.

Друго, из досадашњег учинка Хашког суда јасно се може закључити да нису све жртве подједнако важне. Године 2006., трибунал је осудио Насера Орића, команданта босанских Муслимана због чињенице да није спречио мучење и убијање српских заробљеника од стране људи под његовом командом. Казна? Две године. Пошто је током судског процеса у притвору већ провео више од тога, одмах је пуштен. Прошлог лета, Орићев случај такође је стигао до Жалбеног већа, које је брзо одбацило пресуду и ослободило га. Орић је постао озлоглашен због убијања српских цивила током рата у Босни: чак је за успомену снимао и бизарне „снаф“ филмове и показивао их новинарима док се хвалисао својим подухватима. [\[10\]](#) У његовом случају, међутим, жртве тешко да су уопште узимане у обзир приликом судског одлучивања.

Требало би се запитати зашто су, како је трибунал навео „српска територијална одбрана и правојне снаге гајиле јак осећај непријатељства према припадницима хрватских снага“ у Вуковару? Ово питање се ретко поставља, вероватно зато што се просто подразумева да су Срби зли. Ипак, нису само накупљени бес и напетост као последица недеља борби запечатали судбину ратних заробљеника у Овчари, већ и дуготрајне невоље локалних Срба. Као је један репортер забележио 1999., „Пре рата, Вуковар је био један од етнички најинтегрисанијих градова у Хрватској... Али, релативна хармонија која је овде владала од Другог светског рата нарушена је касних 80-их услед бујања хрватског национализма.“ [\[11\]](#) Овај чланак редак је изузетак од општег тренда игнорисања или порицања страдања Срба под хрватским националистичким режимом.

Много пре битке за Вуковар – а сигурно након доласка на власт хрватског националистичког вође Фрање Туђмана у пролеће 1990 – Срби у Хрватској постали су све угњетаванија мањина, отпушани су са посла, избацивани из својих домова, нападани и убијани. Чак и пре избијања рата, 20.000 Срба побегло је из Хрватске. [\[12\]](#) Туђманова влада оживела је симболе фашистичког хрватског режима из Другог светског рата, режима који је истребљивао Србе као и Јевреје, Цигане и остале „непожељне“. За етничке Србе у Хрватској, постојало је више него довољно показатеља да они опет постају „нижа бића.“

Хашки суд одувек тврди да поступа у интересу жртава. „За нас, жртве су најважније“, рекао је главни тужилац Ричард Голдстон 1996. године: „Жртве југословенског рата желе правну одмазду“. [\[13\]](#) Трибунал ставља нагласак на заступање жртава због тога што своје „међународно право“ примењује на друштвима у којима се не налази. У недостатку било какве праве везе са људима о којима суди, он свој легитимитет стиче тиме што тврди да се заузима за жртве. Ипак, тешко је видети у чему је то мисија „правне одмазде“ компатибилна са непристрасним дељењем правде. У пракси, то резултира двоструким стандардима и политизованим пресудама.

Политичко оруђе

Мајкл Шарф, правник који је помогао да се напише оригинални статут Хашког трибунала за амерички Стејт департмент, изјавио је да је „трибунал уопште посматран од стране владе (САД) као тек нешто више од инструмента за односе са јавношћу, и као потенцијално корисни политички инструмент“. Корист од трибунала по овом питању најјасније се могла видети током сукоба на Косову 1999., када је подигнута оптужница против Слободана Милошевића у истом тренутку када је НАТО бомбардовао његову земљу. За владе Британије и САД, како је приметио Шарф, Хашки суд био је „корисно оруђе у њиховим напорима да демонизују српског вођу и задрже подршку јавности за кампању бомбардовања.“ [\[14\]](#)

Од самог почетка, Хашки суд деловао је на основу поједностављене, црно-беле представе о ратовима у Југославији, коју су заступали западни политичари и медији. „Болнички масакр“ био је један од кључних догађаја за стварање такве представе, као и један од главних догађаја који је наведен од стране Стејт департмента 1992. када је први пут предложено да би Милошевићу требало судити за ратне злочине. [\[15\]](#)

Овај догађај поново је потегнут 1999. од стране оних који су заступали став да би требало оптужити Милошевића. Познати британски борац за људска права Џефри Робертсон тврдио је да зна за „јаке доказе да је он лично одобрио масакр 200 пацијената у вуковарској болници.“ [\[16\]](#) Када је оптужница подигнута, Робертсон је био изван себе, и инсистирао да би Милошевића такође требало оптужити за „издавање наредбе за вуковарски болнички масакр 1991., када је његова војска стрељала 260 хрватских пацијената, лекара и медицинских сестара који су завршили у масовној гробници.“ [\[17\]](#) Овај сценарио постојао је само у Робертсоновој машти. Пребијање и погубљење затвореника и само по себи је било довољно грозно. Ипак, заступници „међународне правде“ често имају потребу да трагају за још горим страхотама, како би хранили сопствене праведничке фантазије.

Кључни разлог за постојање трибунала који се често наводи, јесте да земље уплетене у југословенске ратове не би биле способне да суде саме себи. Ипак, више него туце оних који су – за разлику од Шљиванчанина и Мркшића – били директно умешани у злостављања и убијања ратних заробљеника у Овчари, осуђени су и послати у затвор од стране српских судова. У међувремену, Хашки суд спроводи своју чудну, политизовану „правну одмазду“, наводно у име пробраних, „довољно важних“ жртава.

У стварности, Хашки суд нема никакву сврху осим да буде политички инструмент својих западних спонзора. Као и други међународни трибунали, доносећи своје судове о ратовима других, он пружа прилику западним лидерима да себе ставе у позицију моралне супериорности у односу на слабије државе, укључујући и оне које бомбардују.

[1] [Appeals Chamber Judgement](#) , 5 May 2009 (pdf)

[2] [This war criminal must be brought to justice](#) , Tim Judah, *Observer*, 4 October 1998

[3] [Massacre that started long haul to justice](#) , Julius Strauss, *Daily Telegraph*, 30 June 2001

[4] [Trial Chamber Judgement](#) , 27 September 2007 (pdf). У пресуди такође стоји да је „ЈНА сматрала да су две хрватске жене које су биле уз мушкарце такође биле припаднице хрватских снага.“

[5] [Appeals Chamber Judgement Summary](#) , 5 May 2009 (pdf)

[6] [Appeals Chamber Judgement](#) , 5 May 2009 (pdf)

[7] Видети, нпр. [Hague triples Vukovar jail term](#) , BBC News, 5 May 2009

[8] [Appeals Chamber Judgement Summary](#) , 5 May 2009 (pdf)

[9] [Trial Chamber Judgement](#) , 27 September 2007 (pdf)

[10] 'Weapons, cash and chaos lend clout to Srebrenica's tough guy', John Pomfret, *Washington Post* ,
16 February 1994

[11] 'In the Misery of Vukovar Lies an Awful Model for Postwar Kosovo', Blaine Harden, *International Herald Tribune*
, 3—4 April 1999

[12] 'A Brief History of Ethnic Cleansing', by Andrew Bell-Fialkoff, *Foreign Affairs*, Vol. 72, No. 3, 1993, p118

[13] Quoted in *Fools' Crusade*, by Diana Johnstone, Pluto Press, 2002, p96

[14] [Indicted for war crimes, then what?](#) , Michael Scharf, *Washington Post*, 3 October 1999

[15] Michael Evans and Jamie Dettmer, US wants Serbia war crimes trials, *The Times*, 17 December 1992

[16] 'Should Milosevic be indicted as a war criminal?', Geoffrey Robertson, *Guardian*, 6 April 1999

[17] 'No right without wrong, no peace without justice', Geoffrey Robertson, *Independent on Sunday* , 30 May 1999

(Есеј је преузет из магазина „Спајд“, <http://www.spiked-online.com/index.php?/site/article/66>

Хаг: оружје „легалне одмазде“

Пише: Филип Хемонд
недеља, 17 мај 2009 18:35

57/

)